



9. ІНФОРМАЦІЯ

Лідія Іванівна Ткаченко,
журналіст,
м. Київ, Україна

РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНОСТІ: УСПІХИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

Результати наукових досліджень проблеми інтелектуального розвитку обдарованих дітей засобами Інтернет-технологій в Інституті обдарованої дитини НАПН України було заслухано на засіданні Президії Національної академії педагогічних наук України. З доповіддю про здійснене виступив директор Інституту обдарованої дитини Володимир Камишин, про стан справ інформував голова комісії, академік НАПН України Микола Шут. У обговоренні проблеми висловили свою думку академіки Олександр Ляшенко, Сергій Максименко, Неля Ничкало, Ольга Сухомлинська та ін.

Актуальний напрям новітньої педагогіки

Протягом останніх років в Інституті здійснено цикл досліджень з проблем виявлення, підтримки й інтелектуального розвитку обдарованих дітей. Розвідки велися комплексно, кількома відділами: діагностики обдарованості (завідувач Наталія Аніщенко), інноваційних технологій в освіті обдарованих (завідувач Олексій Сухий), проектування обдарованості (завідувач Валерій Киричук) та ін.

До методології досліджень увійшли фундаментальні положення педагогіки й психології, теорії людиноцентризму, соціокогнітивна теорія розвитку (згідно з якою мультимедійні технології створюють когнітивне розмаїття, а мережі комунікації забезпечують соціальний ефект розвивального середовища, спрямованого на підвищення творчих та інтелектуальних ресурсів людини), теоретичні й методологічні положення системного та діяльнісного підходів, наукові концепції обдарованості, теорія ергономіки (щодо принципів користування комп'ютерними технологіями).

Характерною особливістю більшості досліджень є широке використання можливостей Інтернет-технологій у пропонованих методиках, способах практичного розв'язання відповідних проблем.

У процесі досліджень з'ясовано принципи, критерії та методи оцінювання загальної та академічної обдарованості у старшому підлітковому віці, запропоновано концептуальну модель цієї структури інтелектуальних якостей обдарованих підлітків. Розроблено методик з метою формування інтелектуальних інформаційних середовищ навчального призначення з метою творчого розвитку обдарованих учнів.

Значним науковим результатом є обґрунтування моделі Інтернет-середовища для забезпечення інформаційних потреб обдарованої молоді й створення єдиного профільного Інтернет-ресурсу для учнів, батьків, вчителів та інших споживачів. Складовими цієї вагової діяльності стали: методи пошуку й узагальнення інформації, ергономічні вимоги до її подання, використання технологічних засобів в умовах опрацювання великих масивів результатів дослідницької діяльності з використанням мережевих технологій; дидактико-методичне забезпечення зазначеної підготовки; відповідний програмний комплекс для реалізації напрацьованих результатів.

Здобуті результати досліджень широко впроваджуються в освітню практику – вони реалізовані в освітньому порталі «Острів знань», діагностико-проектувальному комплексі «Універсал 4 online», що забезпечує проектування і психолого-педагогічний супровід особистісного розвитку учнів у навчально-виховному процесі, дистанційній «Школі юного дослідника і винахідника». На базі Інтернет-ресурсу здійснюється підготовка учнів України до участі в міжнародному конкурсі дитячих наукових проектів «ICYS».

Необхідно відмітити, портал «Острів знань» охоплює понад 31 тис. зареєстрованих користувачів. За останній рік, як засвідчує статистика, виявили активність (постійні користувачі) 6225 учнів, 1395 вчителів, 629 інших категорій.

Серед важливих питань у дослідженнях виокремлено проблему збереження наступності діагностики обдарованості у дітей різних вікових груп, а також обґрунтовано нетотожність академічної, інтелектуальної, творчої обдарованості та їхньої підтримки як самостійних видів обдарованості.

На підтримку нового напрямку психолого-педагогічних досліджень виступив академік Іван Зязюн:

– Досягнення – вагомі, про що також свідчить думка наших колег із Польщі. Говорити лише про інтелект – це дуже обмежено. Це власне і неможливо, бо порушується основний психологічний закон: людина є цілісною. Індивідуум – це неподільність людини. Це «континуумна» категорія, що містить складові психологічного досвіду. Через інтелект задіюються свідомість, світогляд



Академік Іван Зязюн



Голова комісії, академік Микола Шут

людини. Коли ми кажемо про інтелект як смислом наповнені знання, то вважаємо, що людина має надзвичайно потужні можливості досвідного сприймання світу, уяви, мислення, логіки, свідомості тощо. Лише через цілісність потрібно знайти такі можливості у розвитку, щоб людина у кожній дії відчувала катарсис – очищення, щоб сама прагнула цього розвитку.

Нові педагогічні можливості

Теоретичний аналіз досліджень з проблеми показав, що пошук найбільш продуктивних методів навчання наразі пов'язаний з освітніми мультимедійними технологіями, що відкривають нові можливості в освіті, зокрема обдарованих особистостей. З'ясовано, що сучасні мережеві технології сприяють актуалізації інтелектуального й творчого потенціалу особистості, надають можливість знайомства, взаємодії за інтересами у віртуальному просторі, виконання спільних досліджень, розв'язання наукових проблем в умовах мережевої спільноти тощо. Також з'ясовано, що використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) створює умови для здійснення активної діяльності обдарованих дітей в Інтернет-спільнотах.

Академік Микола Шут зазначив, що проведені дослідження ґрунтувались на розроблених науковцями Інституту обдарованої дитини теоретичних положеннях стосовно розвитку інтелектуальної обдарованості засобами інформаційних технологій, згідно з якими трансформації зазнає спосіб наукового пізнання – не лише аналіз емпіричного матеріалу, а й узагальнення інформації різних джерел та дисциплін; наявність спільного концептуального «поля» сприяє породженню нових гіпотез за рахунок комунікації представників різних наукових галузей та шкіл. Означені ресурси наукового пізнання можуть бути використані лише за

наявності навичок мисленнєвої діяльності у віртуальному середовищі.

У межах порталу підтримки обдарованої дитини «Острів знань» можуть здійснювати обмін ідеями всі його учасники. Це дозволяє, наприклад, учителям, психологам, батькам обмінюватися спеціальною інформацією, методичними доробками, досвідом тощо, отримувати професійну експертну оцінку власних методик, доробок, а також брати участь у спільній діяльності для розв'язання загальних проблем, планування заходів, навчання, формування єдиного банку даних медіаматеріалів для віддаленого навчання й екстернату.



Директор ІОД НАПН України Володимир Камішин



Для обдарованих дітей середовище стало не лише джерелом здобуття інформації, а й місцем для спілкування за інтересами, обміну знаннями, надання широкому колу учасників можливості оприлюднити в мережі власні напрацювання (творчі, інтелектуальні), продукти проектної діяльності й отримати професійну оцінку результатів діяльності.

– Експериментально встановлено, – зауважив Володимир Камишин, – що Інтернет-середовище створює умови для саморозвитку обдарованої особистості, у тому числі її інтелектуального потенціалу. Аналогів розробленому освітньому Інтернет-порталу, який би одночасно виконував багато функцій, в Україні немає. Портал як інформаційно-комунікаційний освітній ресурс має перспективи подальшого розвитку в контексті вирішення нових завдань.

Нові інформаційно-комунікаційні засоби розвитку обдарованих дітей активно застосовують регіональні центри Інституту й навчальні заклади, що впроваджують результати досліджень у практичну діяльність. Це підвищує якість обробки інформації, організації психолого-педагогічної діяльності колективу, планування розвитку обдарованих дітей тощо, про що зазначили представники педагогічної громадськості на засіданні Президії – керівник Івано-Франківського регіонального центру ІОД НАПН України Оксана Микитин і директор ЗНЗ № 5 міста Луганська Ірина Андрух.

Зазначимо, що розробники Інтернет-порталу нагороджені Державною премією в галузі освіти у 2012 році.

*Ресурс розвитку обдарованості –
власне дослідження*

Значні можливості для інтелектуального розвитку учнів має залучення їх до дослідницької діяльності. У ході вивчення й узагальнення вітчизняного й зарубіжного досвіду діяльності науковці Інституту встановили, що в Україні існує одна з кращих у світі система залучення обдарованих дітей до дослідницької діяльності у позашкільних установах завдяки можливості

їхньої участі у різних програмах дослідницького спрямування у Малій академії наук України, інтерактивних конкурсах неурядових організацій, турнірах, дистанційних проектах тощо. Разом з тим цей досвід потребує поширення та подальшого програмно-методичного й дидактичного забезпечення, підтримки за допомогою мережевих ресурсів. Залучення до дослідницької діяльності обдарованих учнів через Інтернет-середовище значно розширює можливість та географію їх участі в різних учнівських дослідницьких проектах та програмах.

У результаті здійсненого дослідження розроблено концептуальну модель креативного середовища підготовки обдарованих дітей до дослідницької діяльності з використанням мережевих технологій. У моделі відображено засади розроблення таких технологій для здійснення зазначеної підготовки, охарактеризовано складові освітнього середовища, зв'язки між ними, принципи розвитку дослідницької позиції учня. Запропоновано технологію підготовки інтелектуально обдарованих учнів до дослідницької діяльності в мережевій системі. За дидактичну одиницю технології підготовки учнів до дослідницької діяльності обрано дослідницьке завдання, що визначає алгоритм одиничного циклу навчального дослідження під керівництвом тьютора в мережевій спільноті учнів-дослідників та науковців, фахівців з обраної наукової проблематики. Компонентами одиничного циклу навчального дослідження є: мотивація, ініціювання постановки дослідницьких задач, вибору засобів та методів дослідження, виконання дослідження та аналіз результатів, надання можливості презентації результатів та рефлексії. Умовою кожного етапу технології є забезпечення учню свободи вибору.

Про поглиблення та розширення пізнавальних мотивів й інтересів юних дослідників, що допомагає вчителям та іншим фахівцям освітньої сфери у роботі з обдарованими дітьми, наголосив директор МАН України Оксен Лісовий:



На першому плані керівник Івано-Франківського регіонального центру Оксана Микитин та директор МАН України Оксен Лісовий



– Мала академія наук України співпрацює з Інститутом у використанні інформаційно-комп'ютерних технологій у віртуальному просторі. МАН України спільно з Інститутом забезпечує режим безперервної електронної дистанційної взаємодії учнів старших класів, учителів, науково-педагогічних працівників ВНЗ для підвищення ефективності науково-дослідної діяльності й виховного процесу. Створено віртуальні лабораторії, що дозволяє учням дистанційно здійснювати дослідження. Серед активно використовуваних продуктів і технологій – інформаційна база досліджень, віртуальних словників, телемости, як всеукраїнські, так і міжнародні, тощо».

Перспективи поступу

Для сучасної людини Інтернет-середовище стало не лише джерелом здобуття інформації, а й місцем для спілкування за інтересами. Для обдарованих дітей портал «Острів знань» – це місце швидкого обміну знаннями, надання можливості широкому колу учасників Мережі оприлюднити власні напрацювання (творчі, інтелектуальні), продукти проектної діяльності й отримати професійну експертизу (тобто наявна функція незалежної експертизи).

Тому важливим у здійснюваних дослідженнях є розв'язання проблем виявлення ефективності впливу розроблених Інститутом Інтернет-орієнтованих методик і засобів, спрямованих на інтелектуальний розвиток обдарованих дітей. Уваги потребує пошук можливостей упровадження результатів прикладних робіт засобами Інтернет-технологій. Видається доцільним створення цілісного методичного супроводу впровадження розроблених Інститутом Інтернет-орієнтованих засобів розвитку обдарованих учнів з метою підвищення їх результативності. Тіснішою має бути співпраця Інституту з іншими науковими установами Академії у дослідженні відповідних проблем навчання та розвитку обдарованої особистості. Щодо цього важливим є зауваження академіка Валерія Бикова:

– У сучасній «карті» наукового знання представлено мільйони результатів досліджень. Вони тяжіють до чотирьох вузлів: нано-, біо-, інфо- та когнітивні технології. У зв'язку з цим дуже швидко розвивається напрям, пов'язаний з конвергенцією нанобіоінформаційних технологій, як базовий в системі знань. У контексті діяльності Академії приставка «інформаційно-комунікаційні» набуває особливого смислу. Адже наразі дуже швидко розвиваються когнітивні науки. Тому з часом ми починаємо називати ІКТ інформаційно-когнітивними технологіями, підсилюючи інтелектуальний та психолого-педагогічний компоненти у змісті інформаційних технологій. Підсилити психолого-педагогічний складник досліджень у розвитку ІКТ – і є завданням Інституту обдарованої дитини.

Підводячи підсумок, президент НАПН України Василь Кремень, серед іншого, наголосив на такому:

– Створений відносно недавно Інститут набув свого обличчя. Обдарованість є системним поняттям, і це вимагає досліджень фахівців різних напрямів і спрямувань. В Інституті здійснюються теоретичні розвідки щодо сутності обдарованості, започатковано потужні зв'язки з практичною освітою, і для цього використовуються не лише традиційні шляхи, а й інноваційні структури – власні регіональні центри та інноваційні засоби. Інститут набув потужних міжнародних зв'язків, застосовує кращий світовий досвід виховання обдарованої молоді. Масштабна діяльність з учителями й освітянами на предмет навчання роботи з обдарованими дітьми потребує інноваційного підходу. В цілому поширення досліджень на різні вікові групи призведе до того, що Інститут поступово займатиметься обдарованістю як загальним поняттям про сильні сторони практично кожної людини, про що зазначає філософія людиноцентризму.

